

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 kwietnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Elżbieta Karska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tomasz Demendecki

Marek Sławomir Molczyk (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa Syndyka masy upadłości Bank S.A. w upadłości z siedzibą w W.

przeciwko G. M.

o zapłatę

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 29 kwietnia 2025 r.

skargi nadzwyczajnej Rzecznika Praw Obywatelskich od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie z 28 listopada 2018 r., sygn. VI Nc-e 1901283/18

- I. uchyła nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie z 18 listopada 2018 r. o sygn. VI Nc-e 1901283/18 w całości i przekazuje sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania;**
- II. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołanego wniesieniem skargi nadzwyczajnej.**

UZASADNIENIE

Referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym Lublin-Zachód w Lublinie nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z 18 listopada 2018 r., sygn. VI Nc-e 1901283/18 nakazał pozwanej G. M. (dalej też: „kredytobiorca”), aby w terminie dwóch tygodni zapłaciła stronie powodowej Bank S.A. z siedzibą w W. [...] albo „Bank”) łączną kwotę 278 461,10 zł, w tym kwotę 266 350,19 zł wraz z odsetkami umownymi w wysokości podwójnego oprocentowania umownego, które na dzień sporządzenia pozwu wynosiło 8,02% w stosunku rocznym, ale nie więcej niż wysokość odsetek maksymalnych za opóźnienie od dnia 28 września 2018 r. do dnia zapłaty; kwotę 1608,42 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 28 września 2018 r. do dnia zapłaty, kwotę 10 380,15 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 28 września 2018 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 122,34 zł i kwotę 3481 zł tytułem zwrotu kosztów procesu albo w tym terminie wniosła sprzeciw.

31 maja 2007 r. G. M. jako kredytobiorca zawarła umowę kredytu hipotecznego nr [...] indeksowanego do CHF z Bank S.A. w K., mocą której Bank udzielił kredytobiorcy kredytu w kwocie 156 427,85 zł indeksowanego kursem CHF (§ 1 ust. 1 umowy). Wysokość zobowiązania miała być ustalana jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w CHF – po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut określonego „Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych” do CHF obowiązującego w dniu spłaty (§ 10 ust. 3 umowy). Strony przewidziały oprocentowanie zmienne, które na dzień sporządzenia umowy wynosiło 4,57% (§ 1 ust. 2-3 umowy). Spłata kredytu miała nastąpić w 360 miesięcznych równych ratach kapitałowo-odsetkowych.

Zgodnie z § 2-3 umowy kredyt miał zostać przeznaczony na pokrycie szczegółowo opisanych w umowie zobowiązań kredytobiorcy wobec innych podmiotów, a spłata kredytu została zabezpieczona hipoteką kaucyjną na rzecz Banku w złotych polskich do kwoty stanowiącej 170% kwoty kredytu na nieruchomości położonej w U. D. przy ulicy [...] 7 stanowiącej działkę ewidencyjną o numerze [...] o powierzchni 2001,00 m², dla której prowadzona jest księga wieczysta o numerze [...], a także cesją wierzytelności z tytułu umowy ubezpieczenia

nieruchomości od ognia, powodzi i innych zdarzeń losowych, weksel *in blanco* wraz z deklaracją do czasu przedstawienia odpisu z księgi wieczystej nieruchomości zawierającego prawomocny wpis hipoteki, ubezpieczeniem od ryzyka utraty wartości nieruchomości oraz ubezpieczeniem spłaty kredytu na wypadek śmierci lub trwałej niezdolności do pracy (§ 3 umowy).

Strony uzgodniły, że w razie stwierdzenia przez Bank, że warunki udzielenia kredytu nie zostały dotrzymane, lub w razie zagrożenia terminowej spłaty kredytu z powodu złego stanu majątkowego kredytobiorcy, a w szczególności w przypadku niespłacenia dwóch rat odsetkowych lub odsetkowo-kapitałowych lub skierowania egzekucji do nieruchomości stanowiącej zabezpieczenie spłaty kredytu, Bank może wypowiedzieć umowę kredytu w całości lub w części lub zażądać dodatkowego zabezpieczenia spłaty kredytu bądź przedstawienia w określonym terminie programu naprawczego i jego realizacji po zatwierdzeniu przez Bank. Okres wypowiedzenia określono na 30 dni, a w przypadku zagrożenia upadłością kredytobiorcy – 7 dni. Po upływie okresu wypowiedzenia kredytobiorca został zobowiązany do niezwłocznego zwrotu wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami należnymi Bankowi za okres korzystania z kredytu (§ 22 umowy).

Bank S.A. w W. oraz G. M. podpisali Aneks nr 1 do umowy kredytu hipotecznego nr [...] z 31 maja 2007 r. indeksowanego do CHF, którym wydłużono okres spłaty kredytu do 13 kwietnia 2052 r. oraz zmieniono na czas określony zasady spłaty kredytu w ten sposób, że w okresie 60 miesięcy od dnia wejścia w życie Aneksu, kredytobiorca był zobowiązany do zapłaty miesięcznych rat określonych Umową kredytu w wysokości stanowiącej równowartość w złotych polskich kwoty 169,00 CHF każda. Spłaty te miały zostać w całości zaliczone na poczet spłaty kapitału kredytu. Spłata pozostałej części każdej raty została odroczone na ww. okres. Strony postanowiły, że Bank doliczy do salda kapitału kredytu odsetki, których spłata została zawieszona, po upływie 60 miesięcy od dnia wejścia w życie Aneksu. Jednocześnie strony postanowiły, że Bank może wypowiedzieć postanowienia Aneksu w przypadku braku spłaty co najmniej 2 rat oraz w przypadku zaistnienia przesłanek określonych w Umowie Kredytu uprawniających do wypowiedzenia Kredytu.

W sporządzonym w trybie art. 92 ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. 2024, poz. 622; dalej: „u.SN”) uzasadnieniu ww. nakazu zapłaty referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym Lublin-Zachód w Lublinie wyjaśnił, że w ocenie orzekającego w sprawie nie wystąpiły żadne negatywne przesłanki do wydania nakazu zapłaty. Podkreślił, iż uzasadnienie pozwu zostało sporządzone z należytą starannością. W szczególności, zauważył, że zgodnie z wymogiem art. 505³² § 1 k.p.c. powód w sposób szczegółowy opisał źródło dochodzonych roszczeń, a także uzasadnił ich wysokość. Dokonana analiza uzasadnienia pozwu nie mogła zatem doprowadzić do stwierdzenia, iż roszczenie jest oczywiście bezzasadne, a przytoczone przez powoda okoliczności nie budziły wątpliwości. Ubocznie wskazano, że wysokość dochodzonych przez powoda odsetek nie przekraczała odsetek maksymalnych, a zasądzona kwota tytułem kosztów procesu była równa opłacie faktycznie poniesionej przez powoda.

Postanowieniem z 20 lipca 2023 r. Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie ogłosił upadłość Bank S.A. w upadłości z siedzibą w W. wyznaczając syndyka w osobie M. K..

18 grudnia 2023 r. na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jedn. Dz.U. 2024, poz. 1264) w zw. z art. 89 § 1 *in principia* oraz art. 89 § 4 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2024, poz. 622, dalej: „u.SN”), z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej Rzecznik Praw Obywatelskich złożył skargę nadzwyczajną od ww. prawomocnego nakazu zapłaty, zaskarżając wyżej powołany nakaz zapłaty Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1-2 u.SN zaskarżonemu nakazowi zapłaty RPO zarzucił:

1. naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji poprzez: pozbawienie pozwanej konsumentki ochrony sądowej, będącej słabszą stroną stosunku prawnego, ograniczenie się przez Sąd do stosowania wyłącznie przepisów ustawy Kodeks postępowania cywilnego, w tym o elektronicznym postępowaniu upominawczym, bez uwzględnienia konsumenckiej natury podstawowego

stosunku prawnego i co za tym idzie, przepisów o ochronie konsumenta zgodnie z ochroną wynikającą z prawa unijnego, a w szczególności Dyrektywy 93/13, nakazujących Sądowi przekazanie sprawy sądowi właściwości ogólnej celem ustalenia przez ten sąd istotnych w sprawie faktów poprzez pozyskanie od powoda dokumentów koniecznych do ustalenia treści umowy kredytu i dokonania badania jej postanowień pod kątem ich abuzywności;

2. naruszenie prawa do zapewnienia odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej zgodnie z wymogami określonymi w art. 45 ust. 1 Konstytucji jako sprawiedliwości proceduralnej, poprzez brak rozpoznania sprawy przez niezawisły i niezależny Sąd i wydanie rozstrzygnięcia w ramach elektronicznego postępowania upominawczego, które będąc postępowaniem o charakterze uproszczonym nie pozwoliło właściwie zbadać okoliczności sprawy i w konsekwencji doprowadziło do wydania niesprawiedliwego rozstrzygnięcia;
3. rażące naruszenie prawa procesowego art. 505³³ § 1 w zw. z art. 505²⁸ k.p.c. w zw. z art. 499 pkt 2 (wg. stanu prawnego na dzień orzekania – tekst jedn. Dz.U. 2018, poz. 1360 ze zm.) w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 przez ich niewłaściwe zastosowanie, co skutkowało wydaniem nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym przeciwko pozwanej konsumentce, mimo że na podstawie samej treści pozwu sąd winien powziąć wątpliwości dotyczące stosunku podstawowego i w konsekwencji powyższego stwierdzić brak podstaw do wydania nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym i przekazać sprawę do sądu według właściwości ogólnej celem zbadania postanowień umowy pod kątem ich abuzywności;
4. w konsekwencji powyższego, naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP poprzez zaniechanie przez Sąd stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym i przekazanie sprawy sądowi właściwości ogólnej celem ustalenia istotnych w sprawie faktów poprzez pozyskanie od

powoda dokumentów koniecznych do ustalenia treści umowy kredytu i dokonania badania jej postanowień pod kątem abuzywności. W konsekwencji powyższego Sąd poprzez zaniechanie zbadania, czy nakaz zapłaty, o który występuje wierzyciel, nie będzie naruszał unormowań chroniących konsumentkę przed nieuczciwymi postanowieniami umowy i nieskierowanie sprawy do trybu zwykłego, doprowadził do zachwiania równowagi w sferze ochrony prawnej pozwanej konsumentki, i de facto wsparł działania przedsiębiorcy nakierowane na wykorzystanie słabszej pozycji konsumentki, która nie była w stanie się skutecznie bronić. Takie procedowanie Sądu pozostaje w sprzeczności z zasadą lojalności państwa wobec obywateli w procesie stosowania prawa.

Mając na uwadze powyższe, w oparciu o art. 91 § 1 u.SN RPO wniósł o uchylenie nakazu zapłaty z dnia 28 listopada 2018 r. wydanego przez Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie VI Wydział Cywilny w postępowaniu upominawczym w sprawie o sygn. VI Nc-e 1901283/18 w całości i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę nadzwyczajną Syndyk masy upadłości Bank w upadłości z siedzibą w W. wniósł o jej oddalenie w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Badając ustawowe przesłanki zasadności i dopuszczalności wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich skargi nadzwyczajnej od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym wydanego przez Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie z 18 listopada 2018 r., VI Nc-e 1901283/18, w pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę, iż w sposób nie budzący wątpliwości orzeczenie wydane zostało przez sąd powszechny.

Zaskarżony nakaz zapłaty jest również prawomocny, bowiem zgodnie z art. 363 § 1 k.p.c. orzeczenie sądu staje się prawomocne, jeżeli nie przysługuje co do niego środek odwoławczy lub inny środek zaskarżenia. W przedmiotowej sprawie nie wniesiono skutecznie środka zaskarżenia, w konsekwencji nakaz uprawomocnił się.

Sąd Najwyższy podziela też pogląd skarżącego, że zaskarżony nakaz nie może zostać wzruszony w żadnym innym trybie. Z akt sprawy nie wynika również, by od zaskarżonego orzeczenia wniesiono wcześniej skargę nadzwyczajną (art. 90 § 1 u.SN).

2. W świetle art. 89 § 3 u.SN biorąc pod uwagę datę wydania i uprawomocnienia zaskarżonego w przedmiotowej sprawie orzeczenia nie budzi wątpliwości legitymacja Rzecznika Praw Obywatelskich do wniesienia skargi nadzwyczajnej, podobnie jak dochowanie terminu na jej wniesienie. Skarga została złożona przed upływem pięcioletniego terminu, o którym mowa w art. 89 § 3 u.SN. Nakaz uprawomocnił się z dniem 20 grudnia 2018 r., podczas gdy przesyłka obejmująca skargę nadzwyczajną została nadana do Sądu za pośrednictwem wyznaczonego operatora pocztowego w dniu 18 grudnia 2023 r.

3. Skarżący formułując zarzuty wyjaśnił, na czym w jego ocenie polegało w przedmiotowej sprawie rażące naruszenie zasad oraz praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, a także rażące naruszenie prawa procesowego. Odniósł się także do przesłanki funkcjonalnej, wskazując na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Pozwala to uznać, iż skarga spełnia wymogi formalne pozwalające na jej rozpoznanie.

4. W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się już pogląd, że konstrukcja skargi nadzwyczajnej wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny podstaw szczegółowych, a następnie dopiero przeprowadzić ocenę tego, czy w przypadku uznania jednej z przesłanek szczególnych skargi za uzasadnioną, wystąpiła również przesłanka ogólna (funkcjonalna) (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20).

5. Przechodząc do podstaw szczegółowych zauważyć należy, że Skarżący oparł skargę o zarzuty naruszenia zasad oraz praw człowieka i obywatela określonych w art. 76 Konstytucji RP w zw. z art. 9 Konstytucji RP, oraz art. 45 Konstytucji RP, tj. zasady ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi oraz prawa do rzetelnej procedury sądowej. Jak wskazano w *petitum* skargi do naruszeń tych miało dojść przez wydanie nakazu zapłaty bez zbadania

potencjalnie nieuczciwego charakteru zapisów umowy kredytu, z której wywodzone było – dochodzone w objętym skargą postępowaniu – roszczenie.

6. Zdaniem Sądu Najwyższego w składzie rozpoznającym niniejszą skargę podniesione przez RPO zarzuty są zasadne w części. Przychylić należy się do stanowiska uznającego art. 76 Konstytucji RP za dopuszczalny wzorzec kontroli orzeczeń na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN oraz do przedstawionej w tym zakresie interpretacji artykułu 76 Konstytucji RP przeprowadzonej w oparciu o orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20). Jak zauważył w przywołanych wyrokach Sąd Najwyższy, niezależnie od tego, że Trybunał Konstytucyjny (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 września 2011 r., K 8/09) uznał, że zarzut naruszenia art. 76 Konstytucji RP „nie może (...) stanowić samoistnej podstawy skargi konstytucyjnej”, to stanowiska tego z całą pewnością nie można *per analogiam* rozciągać na skargę nadzwyczajną. O ile bowiem prawnoprzedmiotowy charakter gwarancji konstytucyjnych z art. 76 Konstytucji RP oraz odesłanie do regulacji ustawowych uzasadnia stanowisko Trybunału w odniesieniu do kontroli konstytucyjności abstrakcyjnych i generalnych unormowań ustawy w ramach skargi konstytucyjnej, o tyle nic nie stoi na przeszkodzie, by traktować ten przepis Konstytucji jako pełnoprawną podstawę prowadzenia skonkretyzowanej kontroli konstytucyjności aktów stosowania prawa, jaka dokonuje się w ramach kontroli nadzwyczajnej w Sądzie Najwyższym, której bliskim odpowiednikiem jest kontrola konstytucyjności na gruncie amerykańskiej kultury prawnej w ramach *judicial review*. Wynika to już z samego brzmienia art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, który wyraźnie wskazuje wśród podstaw skargi nadzwyczajnej nie tylko naruszenie konstytucyjnych praw i wolności, ale również zasad konstytucyjnych. Jak zaznacza Sąd Najwyższy, nie ma też wątpliwości, że art. 76 Konstytucji RP wyraża zasadę konstytucyjną zobowiązującą organy państwa – w tym również sądy powszechne – do podejmowania działań w celu ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03; z 13 września 2005 r., K 38/04; z 17 maja 2006 r., K 33/05; z 13 września 2011 r., K 8/09). Sąd Najwyższy zwraca też uwagę, że o nadaniu konstytucyjnej rangi ochronie praw konsumentów w art. 76 ustawy zasadniczej przesądziło uznanie, że „konsument

jest słabszą stroną stosunku prawnego i z tej racji wymaga ochrony, a więc pewnych uprawnień, które doprowadziłyby do przynajmniej względnego zrównania pozycji kontrahentów” (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 11 lipca 2011 r. P 1/10, OTK-A 2011, nr 6, poz. 53, pkt III. 2.4.; także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 września 2011 r., K 8/09). Jednocześnie jednak celem tej ochrony jest nie tyle faworyzowanie konsumentów, co tworzenie rozwiązań prawnych, które pozwalają urzeczywistnić zasadę równorzędności stron stosunków cywilnoprawnych (szerzej zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 11 lipca 2011 r., P 1/10; z 15 marca 2011 r., P 7/09 i powołane tam orzecznictwo dotyczące art. 76 Konstytucji RP). Ochrona konsumenta nie oznacza protekcyjnego faworyzowania konsumenta przez władzę, lecz działania na rzecz zrekompensowania braku jego wiedzy i orientacji, wywołanych masowością produkcji i obrotu w ogólności. Nie chodzi o przywilej, lecz o zrównoważenie utraconych szans, powrót do idei spoczywającej u źródeł swobody umów, o przywrócenie mu warunków oceny sytuacji rynkowej (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 2 grudnia 2008 r., K 37/07, E. Łętowska, *Prawo umów konsumenckich*, Warszawa 1999, s. 19).

7. Sąd Najwyższy podkreśla też, że poza bezpośrednim umocowaniem w art. 76 Konstytucji RP, ochrona konsumentów, na mocy art. 9 Konstytucji RP znajduje podstawy także w Traktacie o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, (dalej: „TFUE”, wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 7 czerwca 2016 r., s. 47), a zważywszy, że kształt polskiego prawa konsumenckiego jest w ogromnej mierze efektem implementowania do krajowego porządku prawnego uregulowań unijnych, oczywiste jest, że ochrona wynikająca z art. 76 Konstytucji RP nie może abstrahować od zasad i wymagań prawa europejskiego (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 września 2005 r., K 38/04; wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20, pkt 14; z 24 maja 2023 r., II NSNc 12723). Stwierdzenie takie oznacza, że przy interpretacji art. 76 Konstytucji RP należy uwzględnić Dyrektywę 93/13, której celem jest zbliżenie przepisów państw członkowskich odnoszących się do nieuczciwych warunków umownych w umowach konsumenckich (art. 1 ust. 1 Dyrektywy 93/13). W preambule do tej dyrektywy wprost wskazano, że sądy i organy administracyjne państw członkowskich muszą mieć do

swojej dyspozycji stosowne i skuteczne środki zapobiegające dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich.

8. W świetle powyższego przyjąć należy istnienie po stronie sądu orzekającego w sprawie, obowiązku zbadania czy postanowienia umowy zawartej między przedsiębiorcą i konsumentem mają nieuczciwy charakter. Należy zatem stwierdzić, że w przypadku, gdy dochodzone pozwem roszczenie wynika z umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, zapewnienie ochrony określonej w Dyrektywie 93/13 – i wprowadzonych w ramach jej implementacji do polskiego porządku prawnego przepisach art. 385¹-385³ k.c. – wymaga, aby sąd rozpoznał sprawę przy uwzględnieniu konsumenckiego charakteru stosunku podstawowego.

9. Trzeba przy tym podkreślić, że ochrona konsumenta przed klauzulami niedozwolonymi w umowach jest skuteczna *ex lege* i sąd może dokonać ustaleń w tym przedmiocie także z urzędu, podczas rozpoznawania sprawy z udziałem konsumenta. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: „TSUE”) sąd krajowy jest bowiem zobowiązany do zbadania z urzędu, czy dane warunki umowne, wchodzące w zakres stosowania Dyrektywy 93/13, mają nieuczciwy charakter – w wypadku zaś potwierdzenia takiego stanu rzeczy, sąd powinien z urzędu zniwelować brak równowagi między konsumentem a przedsiębiorcą, o ile posiada niezbędne ku temu informacje dotyczące stanu faktycznego i prawnego (por. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z: 13 września 2018 r., *Profi Credit Polska*, C-176/17; 21 grudnia 2016 r., *Gutiérrez Naranjo i in.*, C-154/15 i C-308/15; 21 kwietnia 2016 r., *Radlinger i Radlingerová*, C-377/14). Także w orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazywano, że niedozwolone postanowienie umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. jest *ex lege* pozbawione mocy wiążącej od samego początku i każdy organ orzekający w sprawie dotyczącej roszczenia z umowy z udziałem konsumenta jest obowiązany z urzędu to uwzględnić, chyba że konsument temu się sprzeciwi w sposób niewymuszony i jednoznaczny (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 6 kwietnia 2018 r., III CZP 114/17).

9. Dochodzone w sprawie objętej skargą roszczenie wywodzone było z zawartej pomiędzy G. M. i Bank S.A. umowy kredytu przeznaczonego na spłatę innych zobowiązań kredytobiorcy, w tym zobowiązań z umowy kredytu na cele mieszkaniowe. Nie ulega wątpliwości, że G. M. występowała przy zawarciu tej

umowy w charakterze konsumenta, a Bank działał jako przedsiębiorca. Mając zaś na uwadze wskazany wprost w tytule przedmiot umowy (umowa kredytu hipotecznego indeksowanego kursem CHF) oraz powszechnie znane opinii publicznej wątpliwości co do legalności stosowanych w nich rozwiązań, sąd orzekający był zobligowany przy rozpoznaniu sprawy do zbadania umowy pod kątem ewentualnej abuzywności jej postanowień z urzędu.

10. Uważna analiza treści uzasadnienia zaskarżonego nakazu prowadzi do wniosku, że Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie nie dokonał oceny umowy będącej źródłem dochodzonego roszczenia z punktu widzenia jej zgodności z przepisami art. 385¹-385³ k.c.

11. Brak powyższy – w ocenie Sądu Najwyższego – przesądza o rażącym naruszeniu przez Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie art. 76 Konstytucji RP, a także art. 45 ust. 1 Konstytucji. Pozwana, na etapie postępowania sądowego, została *de facto* pozbawiona, przysługującej jej jako konsumentowi, należytej ochrony sądowej – poprzez fakt, że Sąd Rejonowy rozstrzygnął sprawę ignorując zbadanie ważności umowy kredytu, tym bardziej, że istniejące już w dacie orzekania orzecznictwo w tzw. sprawach „frankowych” (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, Nr 11, poz. 134; z 8 września 2016 r., II CSK 750/15; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17) mogło nasuwać wątpliwości co do tego rodzaju postanowień umownych jak zastosowane w umowie będącej źródłem roszczenia w sprawie objętej skargą i winno co najmniej skłonić sąd orzekający do pogłębionej analizy w tym zakresie.

12. W konsekwencji powyższego uzasadniony jest również zarzut rażącego naruszenia przepisów prawa procesowego, tj. art. 505³³ § 1 w zw. z art. 505²⁸ k.p.c. w zw. z art. 499 pkt 2 k.p.c. poprzez wydanie nakazu zapłaty, mimo że na podstawie samej treści pozwu sąd winien powziąć wątpliwości dotyczące stosunku podstawowego i w konsekwencji powyższego stwierdzić brak podstaw do wydania nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym i przekazać sprawę do sądu według właściwości ogólnej celem zbadania postanowień umowy pod kątem ich abuzywności.

13. Niezasadny był z kolei zarzut naruszenia wynikającej z art. 2 Konstytucji RP zasady sprawiedliwości społecznej. Jak bowiem wskazywał już wielokrotnie Sąd

Najwyższy naruszenie zasady sprawiedliwości społecznie wynikającej z art. 2 Konstytucji RP nie może stanowić uzasadnionego zarzutu w ramach pierwszej podstawy szczególnej skargi nadzwyczajnej. Wynika to już z treści art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, zgodnie z którym podstawą skargi nadzwyczajnej może być naruszenie zasad lub wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP. Chodzi wobec tego o zasady, które są „określone” (wskazane) w przepisach Konstytucji RP, a nie takie, które zostały „wywiedzione” z art. 2 Konstytucji RP (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 27 stycznia 2021 r., I NSNc 147/20 z 31 sierpnia 2021 r., I NSNc 82/20, z 8 grudnia 2022 r., I NSNc 575/21). Zasadami wprost określonymi w Konstytucji RP są np. zasady: ochrony małżeństwa i rodziny (art. 18 Konstytucji RP), równości (art. 32 Konstytucji RP) lub ochrony praw dziecka (art. 72 Konstytucji RP). Natomiast zasada demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej i wywiedzione z niej zasady pochodne, zawiera się w podstawie ogólnej skargi nadzwyczajnej (art. 89 § *in principio* u.SN) i tylko w ramach tej podstawy zasady pochodne mogą być rozpatrywane. Inaczej rzecz ujmując, zasadami w rozumieniu art. 89 § 1 pkt 1 u.SN są zasady konstytucyjne wprost w Konstytucji RP wskazane, poza tymi, które wynikają z Konstytucji RP (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 27 stycznia 2021 r., I NSNc 147/20; z 31 sierpnia 2021 r., I NSNc 82/20; z 8 grudnia 2022 r., I NSNc 575/21).

Przed wszystkim jednak odmienna interpretacja pierwszej podstawy szczególnej skargi nadzwyczajnej nadmiernie rozszerzałaby zakres możliwych do sformułowania zarzutów, pozwalając opierać skargi nadzwyczajne na szerokim i niedookreślonym zbiorze zasad pochodnych, wywiedzionych przez Trybunał Konstytucyjny i teorię prawa konstytucyjnego z art. 2 Konstytucji RP. Taka wykładnia godziłaby w istotny komponent prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), jaką jest stabilność orzeczeń, przecząc wyjątkowemu charakterowi skargi nadzwyczajnej, jako środka prawnego, mającego zastosowanie w szczególnych sytuacjach popełnienia przez sąd rażących lub oczywistych uchybień (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 27 stycznia 2021 r., I NSNc 147/20; z 31 sierpnia 2021 r., I NSNc 82/20, z 8 grudnia 2022 r., I NSNc 575/21).

14. Z uwagi na fakt, że część zarzutów zgłoszonych w ramach podstaw szczegółowych okazała się uzasadniona, należało w dalszej kolejności ocenić czy

zasada demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej uzasadnia uchylenie zaskarżonego w przedmiotowej sprawie orzeczenia.

Realizacja zasady proporcjonalności w kontekście art. 89 § 1 u.SN winna z jednej strony uwzględniać dążenie do zapewnienia prawidłowości działania organów władzy publicznej (art. 7 w zw. z art. 2 Konstytucji RP), nakazujące eliminować istotne wady prawomocnych orzeczeń sądu powszechnego lub wojskowego stypizowane w punktach 1-3 tego przepisu, z drugiej zaś strony musi uwzględniać istotną, konstytucyjną wartość pewności prawa, której immanentnym elementem jest ochrona powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*) służąca ochronie stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w zw. z art. 2 Konstytucji RP).

Rozpatrując zatem konieczność zmiany lub uchylenia prawomocnego wyroku jako wymogu płynącego z obowiązywania zasady państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, zauważyć należy konflikt wartości, który musi zostać rozstrzygnięty poprzez odwołanie się do zasady proporcjonalności, przy czym kluczowe znaczenie będzie miała proporcjonalność sensu stricto wyrażająca się w wyważaniu między koniecznością ochrony powagi rzeczy osądzonej, a koniecznością ochrony integralnie rozumianej zasady demokratycznego państwa prawnego jako przestrzeni urzeczywistniania sprawiedliwości społecznej (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20). O ile więc ocena spełnienia przesłanek szczegółowych sprowadza się, w dużym uproszczeniu, do dokonania subsumpcji, o tyle dokonując oceny ziszczenia się przesłanki funkcjonalnej, czyli oceniając konieczność zapewnienia zgodności prawomocnych orzeczeń z art. 2 Konstytucji RP, kluczowe staje się ważenie konstytucyjnych wartości (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20).

W obecnej sprawie ważeniu podlegają, z jednej strony ochrona stabilności prawomocnych wyroków, z drugiej zaś strony wzgląd na ochronę konsumenta oraz na zasadę zaufania obywatela do państwa.

W przedmiotowej sprawie Sąd Rejonowy nie dokonał, wbrew wymogom wynikającym z Dyrektywy 93/13, oceny abuzywności tej klauzuli i nie określił skutków prawnych wynikających z ewentualnego stwierdzenia abuzywnego charakteru takiej klauzuli w umowie kredytu. Wydając zaskarżone orzeczenie Sąd Rejonowy nie uwzględnił zatem zasady ochrony konsumentów wyrażonej w art. 76 Konstytucji RP, podobnie jak nie wziął pod uwagę wynikającej z art. 9 Konstytucji RP konieczności respektowania zobowiązań międzynarodowych Rzeczypospolitej oraz wynikającej z art. 91 ust. 3 Konstytucji RP zasady pierwszeństwa prawa europejskiego przed ustawami krajowymi.

Dokonując zatem ważenia racji, jakie w świetle art. 2 Konstytucji przemawiają za przyznaniem pierwszeństwa ochronie powagi rzeczy osądzonej i w konsekwencji utrzymaniem w mocy prawomocnego nakazu zapłaty Sądu Rejonowego Lublin-Zachód wydanego z naruszeniem art. 76 Konstytucji RP w zw. z art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13, a ogółem racji wynikających w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego z integralnie pojmowanej zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, Sąd Najwyższy stwierdza, że uchylenie tego wyroku będzie proporcjonalnym środkiem pozwalającym zapewnić zgodność z art. 2 Konstytucji RP.

Nie bez znaczenia przy ważeniu wynikającej z art. 2 Konstytucji ochrony stabilności prawomocnych wyroków z ochroną konsumenta jest też orzecznictwo TSUE, w którym przyjmuje się, że w przypadku istnienia warunków umowy, których nieuczciwy charakter nie był jeszcze badany w ramach wcześniejszej kontroli sądowej, która to kontrola zakończyła się wydaniem orzeczenia korzystającego z powagi rzeczy osądzonej, Dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, że ocena nieuczciwego charakteru takich warunków powinna być dokonana w ramach instytucji nadzwyczajnego wzruszania prawomocnych orzeczeń sądów, bowiem w braku takiej możliwości ochrona konsumenta byłaby tylko częściowa i niedostateczna i nie byłaby ani odpowiednim, ani skutecznym środkiem do realizacji celu polegającego na spowodowaniu zaprzestania stosowania tego warunku umowy, wbrew temu, co wynika z art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 (zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 14 marca 2013 r., *Aziz*, C-415/11, pkt 60; z 26

stycznia 2017 r., *Banco Primus SA V. Jesús Gutiérrez García*, C-421/14, pkt 51, 52, 54).

15. Jednocześnie należy zwrócić uwagę na to, że w poddanej pod osąd sprawie od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło więcej niż pięć lat. Nie ulega jednak wątpliwości, że doszło do naruszenia praw i wolności człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP. W szczególności podnoszona w skardze ochrona konsumenta, jako strony strukturalnie słabszej w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, przemawia za wydaniem orzeczenia, o jakim mowa w art. 91 § 1 u.SN. Ponadto, w ocenie Sądu Najwyższego, wykreowana zaskarżonym nakazem zapłaty sytuacja prawna, związana z nakazaniem pozwanej zapłaty dochodzonej kwoty tytułem odsetek, jest możliwa do weryfikacji, nie prowadząc do nieprzewidywalnych skutków materialnoprawnych wynikających z dynamiki obrotu cywilnoprawnego (por. wyrok Sądu Najwyższego z 27 listopada 2024 r., II NSNc 463/23).

Wobec powyższego, zasadnym jest uznanie, iż uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Sąd rozpoznając sprawę powinien dokonać reasumpcji zaskarżonego orzeczenia, którego wydanie było niedopuszczalne, stosując przy tym rygory przewidziane prawem procesowym, bowiem sprawa winna być skierowana do rozpoznania w trybie zwykłym na rozprawie. Ponownie rozpoznając powództwo Sąd Rejonowy powinien dokonać jego wszechstronnej analizy, biorąc pod uwagę mające zastosowanie przepisy prawa materialnego i procesowego, a także wyrażone w niniejszym orzeczeniu poglądy Sądu Najwyższego.

16. Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 u.SN, uchylił w całości nakaz zapłaty Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie z 18 listopada 2018 r., VI Nc-e 1901283/18, przekazując sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Jednocześnie, na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN Sąd Najwyższy zniósł wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołanego wniesieniem skargi nadzwyczajnej.

[SOP]

[r.g.]